

O'zbekistan Respublikasi Xaliq ta'lim wa'zirligi
A'jiniyaz atindag'i No'kis ma'mleketlik pedagogikaliq instituti

«Mektepke shekemgi ta'lim» kafedrasi

Til ha'm so'ylewdi rawajlandiriv metodikasi
pa'ni boyinsha

*A'meliy jumislarinin'
sipatlamasi*

NO'KIS – 2011 jil

A`meliy sabaq - № 1
Tema: So`ylew tu`sinigi.
Joba:

- So`ylesiw kommunikativlik xizmet sipatinda.
- So`ylewdin` balanin` psixologiyaliq rawajlanıwındag`i roli.
- So`ylewdin` kommunikativlik xizmeti haqqında tu`sinik.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usılların paydalanıw - «Miy hu`jimi», «Issi kartoshka», Oyin «Bala jılasa ne qılasan`» ha`m bahalaw.

Ku`teletug`in na`tiyje: Studentler sabaqtan son`

- So`ylesiw kommunikativlik xizmet sipati haqqında bilıw.
- So`ylewdin` balanin` psixologiyaliq rawajlanıwındag`i roli haqqında bilıw.
- So`ylewdin` kommunikativlik xizmeti haqqında tu`sinik haqqında bilıw.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xalıq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qıtuvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qıtuvchi. 1995 y

Miyge xu`jimi (miyge topilis) usilında alıp bariw

Miyge topilis – barlıq isshi toparlarda bir waqıtta o`tetug`in ideyalar jıyındısı. Usil avtorı A.Osborn.

Miyge topilis - do`retiwshi aktivlik tiykarında mashqalalardı sheshiw`din` operativ usili bolıp, bunda studentlerge sonsha ko`p juwap variantların aytiwg`a mu`mkinshilik beriledi. Sonınan aytilg`an ulıwma pikirlerden tuwri pikirler alınadı.

Bul usil sol ku`ngi temani talqılauı ushin «shinig`iw» retinde qollanıw a`hmiyetli.

Maqseti: Belgili tema boyınsha topardag`i barlıq ha`r qiyli pikirlerdi anıqlaw.

Sabaq barisi: topar`din` ha`r bir studentten pikir bildirıwı soraladı. Tez pikirler bildirilip, jazıp alınadı. Ha`mme pikirler toplan`annan keyin, olar birme-bir qaralıp shig`iladı. «Miy xu`jimin» o`tkeriw boyınsha ko`rsetpeler:

- Usildi tu`sindiriw kerek. Talabalarg`a sabaq barisınin` maqsetin xam qag`ıydasin tu`sindirin`.
- Sheshiliwi kerek bolg`an mashqalani anıqlap alıw kerek.
- Oqitiwshi ha`m topar`din` qa`legen qatnasıwshısı ha`r qanday pikirge qarsı baha beriwge bolmaydı
- Ha`r bir bildirilgen pikir taxtag`a jazıp barıladı. Olar dodalanbaydı.
- Ha`r bir pikir birimlep qarap shig`iladı
- Pikir ha`mmege tu`sinikli bolıwı kerek, barlıq pikirler so`zler menen jazıladı
- Ha`r bir pikir qaralg`anda oni qaldırıw yamasa alıp taslaw kerekligi ma`selesin sheshiw za`ru`r.
- Topar sapag`a emes, sang`a isleydi, qatar qansha uzın bolsa, pikirler jaqsi qabil etiledi
- Barlıq pikirler jıynalıp bolg`annan son talabalar o`zlerinin` qa`telerin yamasa berilgen pikirlerge qarsı ekenligin bildiredi.
- Qatardi ko`rip shiqqanda yamasa bahalag`anda so`zlerdi belgili bir ta`rtipte ornalastırıw a`hmiyetli boladı, misali: uqsas pikirlerdi toparlarga`a biriktiriw.
- Aytilg`an pikirlerdi jazıp turıw ushin bir adam ajiratiw tiyis.
- Toparg`a kag`ıydani buziwg`a ha`m ma`seleden tisqari ketiwge bolmaydı.
- Eger iskerlik pa`s bolsa, onda oqitiwshi o`zinin` ayrim pikirlerin jazıwı mu`mkin.

Oqitiwshi ha'r bir talabanin` talqilawg`a qatnasiwin baqlaydi, xesh bir juwap qabil etilmey qalmaydi, barlig`i taxtag`a jaziladi. Talabalar qashan o`z pikirlerin aytip bolg`annan son`, kelip tu`sken juwaplar birinshi juwaptan baslap talqilanadi. «Siz qalay oylaysiz,.....» Talabalar oqitiwshi menen birgelikte aytilg`an barliq pikirlerdi aktiv tu`rde talqilaydi ha`m da`lileydi. Tamamlang`annan son` oqitiwshi studentlerdin` bilimin bekkemlew ushin taxtadag`i barliq tuwri juwaplardi jaziwg`a ruxsat beredi.

Bul sabaqta jobadag`i ma`sele boyinsha jumis alip bariwg`a boladi.

- So`ylesiw kommunikativlik xizmet sipatinda.

«Issi kartoshka» usili.

Maqseti: Studentlerdin` sabaqqa qatnasiwin jedellestiriw.

**O`tkeriw usili:** Oqitiwshi qatnasiwshilarg`a arqasi menen qarap turadi, qoli menen shapatlap turiwi, yaki qa`lemnin` qatti jag`i menen urip turip, ses ha`mmege esitilip turiwi kerek. Qashan ses toqtamag`anshe, topti bir-birine tez-tez beriwleri ha`m ses tinip qalg`an waqitta top kimde qalsa, sol studentke soraw beriledi. Eger sol student sorawg`a qa`te juwap berse, onda basqa studentler sorawg`a juwap beriwi mu`mkin.

Oyin siz aldinan tayarlap qoyg`an sorawlar boyinsha dawam etiledi.

Sorawlar:

- So`ylewdin` balanin` psixologiyaliq rawajlaniwindag`i roli.
- So`ylewdin` kommunikativlik xizmeti haqqinda tu`sinik.

Razminka.

«Bala jilasa ne qilasan`».

O`tkeriw usili: Qa`lewshi studentler ortag`a shig`adi. Studentler sani jup sanda (6-8 adam) boladi. Studeytlerge soraw berin`.

✚ Kishkene u`ken`iz u`yde siz benen birge qaldi ha`m qattig`a jilap atir. Siz balani jubatiw ushin ne qilasisz.

✚ Usi sorawg`a studentler juwap beriwi kerek ha`m ha`reketlerde isleydi.

Bahalaw.

Studentler awizsha seminar`a baha beredi.

✚ Bu`gingi seminardin` unag`an ha`m unamag`an ta`repleri aytin`.

A`meliy sabaq - №2

Tema: So`ylesiw qurallari.

Joba:

- Til xizmeti – tiykarg`i so`ylesiw formasi.
- Tildi rawajlandiriw ushin balanin` o`z ten`lesleri menen so`ylesiwinde boliwinin` a`hmiyeti.

- Balalar sa`wbeti mazmuni.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- «Romashka» usili, «Ruchka stol ortasinda» usili, oyin «An`g`a shig`iw» ha`m bahalaw.

Ku`teletug`in na`tiyje:** ***Studentler sabaqtan son`*

- Til xizmeti – tiykarg`i so`ylesiw formasin u`yreniw ha`m biliwi.
- Tildi rawajlandiriw ushin balanin` o`z ten`lesleri menen so`ylesiwinde boliwinin` a`hmiyeti haqqinda biliwi.
- Balalar so`ybeti mazmuni haqqinda biliwi.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

Jeke jumis.

«Romashka» usilinda.

O`tkeriw usili:

✚ Kartong`a yaki vatmang`a romashka gullerin ha`m ortasin sizin` ha`m ha`r qaysisin qiyip alin`. Ha`r bir detal`din` artina temag`a say sorawlardi jazin` ha`m taxtag`a qatnasiwshilar kirmesten aldin romashka formasinda jabistirin`.

✚ Studentler o`zleri birewden saylap romashka gullerin aladi ha`m belgilengen waqit ishinde sorawg`a juwap beriwi kerek.

Waqit: tayarliq ushin 5 minut (uliwma 35 minut).

- **Sorawlar.**
- Til xizmeti – tiykarg`i so`ylesiw formasi.
- Tildi rawajlandiriw ushin balanin` o`z ten`lesleri menen so`ylesiwinde boliwinin` a`hmiyeti.

«Ruchka stol ortasinda» usili.

Maqseti:

✚ Topardag`i barliq studentlerdi qatnasiwg`a tartiw menen birge olardin` bilimin ob`ektiv bahalaw.

O`tkeriw qag`iydasi:

✚ Toparg`a tapsirma beriledi, ha`r bir talaba qag`azg`a o`zinin` juwap variantin jazadi ha`m qag`az onin` qon`sisina beriledi, al o`zinin` ruchkasini stol ortasina jilistirip qoyadi, sebebi qosimsha esitilgen mag`liwmat arqali o`zinin` juwabin toliqtiriwi mu`mkin.

Abzallig`i:

✚ Topardag`i barliq ag`zalardin` oqiw protsessi menen ba`ntligi qadag`alanadi ha`m bir waqitta olardin` bilimi bahalanadi. Oqitiwshi sabaqqa kim tayar, kim tayar emesligin bileti. Sabaqqa tayar emes talaba tema boyinsha kerekli bilimlerde awizsha talqilaw waqtinda aliwi mu`mkin. Talabalar o`zlerinin` bilimlerin 2 ma`rtebe analiz qiladi: jazba jumis waqtinda ha`m awizsha talqilaw waqtinda. Bul bolsa olardin` bilimlerin bekkemlewge ja`rdem beredi.

Kemshilikleri:

✚ Juwap beriwshi talaba juwap bergan talabanin` juwabin ko`riwi mu`mkin. Oqitiwshi topardag`i barliq talabalardin` jumisin ha`m ha`r bir studenttin` qatnasiwin qadag`alaydi, juwap na`tiyjelerin juwmaqlastiradi. Talabalar aqirg`i juwapti o`zlerinin` da`pterlerine jazadi. «Do`ngelek stol» ha`m «stol ortasindag`i ruchka» ma`nisi boyinsha bir-birine jaqin ha`m belgili bir ma`seleni sheshiwde topardin` barliq talabalarinin` qatnasiwin talap etedi.

Misali: Jeke jumistan son`, qadag`alawda berilgen sorawlar boyinsha «Ruchka stol ortasinda» usilinda jumis alip barin`. Eger toparda 20-25 studentten ibirat bolsa, onda topardi to`rt kishi toparg`a bo`lin`. Ha`r kishi topar to`mendegi qadag`alaw sorawlardan 2 sorawdan orinlawi kerek. Ha`r topar tapsirmanı jazba orinlap bolg`annan son`, toparlar o`z juwaplarin awizsha talqilawı kerek.

Waqit: 40 minut

Qadag`alaw sorawları:

- Balalar sa`wbeti mazmuni.

Bu`gingi seminardin` unag`an ha`m unamag`an ta`repleri aytin`.

A`meliy sabaq - № 3

Tema: Ta`rbiyashinin` kommunikativlik sheberligi

Joba:

- Ta`rbiyashi tiline qoyilatug`in talap (tuwriliq, aniqliq, ko`rkemlik).
- Erte jastag`i balalarda tildi rawajlandiriw.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- {Minar jasa} usili, «Rotatsiya» usili, oiyn «Pantomimika» ha`m bahalaw.

Ku`tiletug`in na`tiyje: Studentler sabaqtan son`

- Ta`rbiyashi tiline qoyilatug`in talabi haqqinda.
- Erte jastag`i balalarda tildi rawajlandiriw haqqinda.
- Erkin o`z pikirini aytip biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

«Minar jasa» usili.

O`tkeriw usili:

Siz qag`az bo`leklerin qiyin` ha`m olarg`a sorawlardin` juwaplarin jazin`. Bunday kartochkalar 2 konfertke tayarlap qoyin`.

Qatnashishlardi eki toparg`a bo`lin`.

Ha`r bir toparg`a siz sorawlardin` juwaplari jazilg`an qag`azdi beresiz ha`m tapsirmani tu`sindirin`: {Sizler o`z-ara qag`azlardi bo`lisip alin`, ha`r qaysin`izda 2-3ewden boliwi mu`mkin. Sizlerden diqqatliligi ha`m tezlikti talap etemiz. Sizler mug`allim bergen sorawlarg`a juwap beriwin`iz kerek. Eger kim o`zindegi juwap sorawg`a tuwri kelse, sol qag`azin ko`teriwi kerek. Eger eki topardag`i oyinshilarda juwaplar bolsa, onda kim birinshi ko`terse sol utadi.

Solay etip, toparlar qatnashishlari topar juwmag`ina juwap beredi. Toparlarg`a qag`azlardi o`z-ara bo`lisiwi ushin 1 minut beriledi. Taxta ekige bo`linedi. Duris juwap aytsa toparg`a kirpich sog`iladi.

Mug`allim ushin sorawlar.

.....

Rotatsiya usili

Maqseti:

Talabani kritik ha`m analitik pikirlewge u`yretiw.

O`tkeriw qag`iydasi:

Auditoriyag`a bir neshe nomerlengen ma`seleler qistiriladi. Ha`r bir kishi toparg`a (2-3) adam talqilaw ushin ha`m o`zinin` juwap variantin jaziw ushin 10 minut waqit beriledi. Talabalardin` jaqsi juwaplari joqari ball aladi. Soninan izbe-iz aqirina shekem keyingi tapsirmalarg`a o`tedi. Soninan ha`rbir topardin` juwaplari birgelikte talqilanadi.

Abzallig`i:

Bir waqittin` o`zinde bir neshe mashqalani qamtiwg`a boladi.

Kemshilikleri:

✚ Auditoriya qosimsha ko'rgizbe qurallar yamasa oqiw taxtasi menen ta'miynlengen boliwi tiyis, yag'niy auditoriyag'a bir neshe tapsirmalar qistiriladi.

Bul usil arqali qisqa waqit ishinde berilgen temanin barliq tiykarg'i bo'limleri boyinsha talabanin' bilimin tekseriwge boladi. Talaba o'zinin' ha'm basqalardin' juwaplarinin' tuwrilig'in talqilaw arqali o'zinin' kritik pikirlerin rawajlandiradi.

Misali: Sabaqtin temasi:

1 toparg'a – Ta'rbiyashi tiline qoyilatug'in talap (tuwriliq, aniqliq, ko'rkemlik).

2 toparg'a - Erte jastag'i balalarda tildi rawajlandiriw.

RAZMINKA.

«Pantomimika»

O'tkeriw usili:

✚ Talabalar arasinda jaris o'tkeriw. Yaki en' jaqsi pamimika islegen adamdi aniqlaw.

✚ Talabalar emotsiyalardi, is-ha'reketlerdi ko'rsetiwine boladi.

Bahalaw.

Studentler jazba seminarg'a baha beredi.

✚ Bu'gingi seminardin' unag'an ha'm unamag'an ta'repleri aytin'.

A'meliy sabaq - № 4

Tema: Balaliqtin' erte basqishlarinda tildi rawajlantiriwdin' a'hmiyeti.

Joba:

- Balalarda da'slepki u'sh jasta tildi rawajlandiriwdin' tiykarg'i o'zgeshelikleri.
- Rawajlaniwdin' tilge shekem bolg'an basqishi.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- «**Shirpilar**» usili, «**zilis**» usili.

Ku'teletug'in na'tiyje: *Studentler sabaqtan son'*

- Balalarda da'slepki u'sh jasta tildi rawajlandiriwdin' tiykarg'i o'zgeshelikleri haqqinda biliwi.
- Rawajlaniwdin' tilge shekem bolg'an basqishi tuwrali.
- erkin o'z pikirini aytip biliwi kerek.

Paydalang'an a'debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o'stirish metodikasi. T. O'qituvchi 1978 y
3. Jo'raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o'stirish. T. O'qituvchi. 1995 y

Shirpilar.

Maqseti:

- Ha'r kim onin' u'lesi ju'da' a'hmiyetli ekenligin sezsin
- Diskussiya dawaminda tin'lay biliwdin' qanshelli a'hmiyetli ekenligin ko'rsetiw

Materiallar:

- Ha'r bir qatnasiwshi ushin 3-y jeton (shirpi yamasa tiyin)

Waqit:

- Diskussiyanin' dawamlilig'ina baylanisli

O'tkeriw metodikasi:

1. Ha'r bir qatnasiwshig'a ten'dey mug'darda jeton beriledi. Sani waqitqa baylanisli.
2. Ha'r bir pikirini bildirip so'ylegen qatnasiwshi bir jetonin ortag'a qoyadi.
3. Eger jetoni bolmasa so'ylewge haqisi joq.

Kommentariya:

➤ Bul shinig`iwdi o`tkeriw waqtında kimdur basqa adamnin` aytpaqshi bolip atirg`an so`zin aytıp qoyiw mu`mkin. Na`tiyjede ol aytatug`in so`zi bolmag`ani ushin uliwma qatnasiwdi qa`lemey qaladi. Bunday jag`dayda ol o`z jetonin basqa birewge berip aytqisi kelgeninin` ha`mmesin sog`an aytiwi mu`mkin.

Sorawlar.

- Balalarda da`slepki u`sh jasta tildi rawajlandiriwdin` tiykarg`i o`zgeshelikleri.
- Rawajlaniwdin` tilge shekem bolg`an basqishi.

U`zilis.

Maqseti:

- *Topardi jedellikke shaqiriw*
- Muwapiqlastiriw ha`m sa`wbettin` a`hmiyetin

Waqit:

- 15 minut

O`tkeriw metodikasi:

1. Qatnasiwshilardi eki birdey toparg`a bo`lip, olardi bir-birine betpe-bet turg`izin`. (arasi 2 metrge shamalas)
2. A topari V toparin u`zip o`tiwin soran`. Hesh kim so`ylemewi kerek.
3. :zilis bolg`anda, ekinshi toparg`a u`ziw ha`m qorg`aniwdi jobalastiriw ushin 5-10 minut beriledi.4. Qaytalan`.

Kommentariya:

▪ Qatnasiwshilardan birinshi ha`m ekinshi u`ziw arasindag`i ayirmashiliqti soran`. Birinshi u`ziw a`dette ku`shli boladi. Ekinshisi a`zzirek. Koordinatsiya ha`m sa`wbet a`hmiyeti haqqında qatnasiwshilar oylap ko`riwin soran`.

RAZMINKA.

«An`g`a shig`iw» oyini.

Bahalaw.

Studentler awizsha seminarg`a baha beredi.

Bu`gingi seminardin` unag`an ha`m unamag`an ta`repleri aytin`.

A`meliy sabaq - № 5

Tema: Hawaz reaksiyalarin rawajlandiriw o`zgeshelikleri

Joba:

- Gugullash, tu`siniksiz so`zlerdi so`ylewdi baslaw.
- Olardin` til menen baylanislig`i.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- {Minar jasa} usili, «Rotatsiya» usili, oiyn «Pantomimika» ha`m bahalaw.

Ku`teletug`in na`tiyje: Studentler sabaqtan son`

- Gugullash, tu`siniksiz so`zlerdi so`ylewdi baslaw haqqında.
- Olardin` til menen baylanislig`i tuwrali
- erkin o`z pikirini aytip biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

{Minar jasa} usili.

O`tkeriw usili:

Siz qag`az bo`leklerin qiyin` ha`m olarg`a sorawlardin` juwaplarin jazin`. Bunday kartochkalar 2 konfertke tayarlap qoyin`.

✚ Qatnasiwshilardi eki toparg`a bo`lin`.

✚ Ha`r bir toparg`a siz sorawlardin` juwaplari jazilg`an qag`azdi beresiz ha`m tapsirmani tu`sindirin`: {Sizler o`z-ara qag`azlardi bo`lisip alin`, ha`r qaysin`izda 2-3ewden boliwi mu`mkin. Sizlerden diqqatliligi ha`m tezlikti talap etemiz. Sizler mug`allim bergin sorawlarga` juwap beriwin`iz kerek. Eger kim o`zindegi juwap sorawg`a tuwri kelse, sol qag`azin ko`teriwi kerek. Eger eki topardag`i oyinshilarda juwaplar bolsa, onda kim birinshi ko`terse sol utadi.

✚ Solay etip, toparlar qatnasiwshilari topar juwmag`ina juwap beredi. Toparlarga` qag`azlardi o`z-ara bo`lisiwi ushin 1 minut beriledi. Taxta ekige bo`linedi. Duris juwap aytsa toparg`a kirpich sog`iladi.

Mug`allim ushin sorawlar.

Rotatsiya usili

Maqseti:

✚ Talabani kritik ha`m analitik pikirlewge u`yretiw.

O`tkeriw qag`iydasi:

✚ Auditoriyag`a bir neshe nomerlengen ma`seleler qistiriladi. Ha`r bir kishi toparg`a (2-3) adam talqilaw ushin ha`m o`zinin` juwap variantin` jaziw ushin 10 minut waqit beriledi. Talabalardin` jaqsi juwaplari joqari ball aladi. Soninan izbe-iz aqirina shekem keyingi tapsirmalarg`a o`tedi. Soninan ha`rbir topardin` juwaplari birgelikte talqilanadi.

Abzallig`i:

✚ Bir waqittin` o`zinde bir neshe mashqalani qamtiwg`a boladi.

Kemshilikleri:

✚ Auditoriya qosimsha ko`rgizbe qurallar yamasa oqiw taxtasi menen ta`miyinlengen boliwi tiyis, yag`niy auditoriyag`a bir neshe tapsirmalar qistiriladi.

Bul usil arqali qisqa waqit ishinde berilgen temanin barliq tiykarg`i bo`limleri boyinsha talabanin` bilimin tekseriwge boladi. Talaba o`zinin` ha`m basqalardin` juwaplarinin` tuwrilig`in talqilaw arqali o`zinin` kritik pikirlerin rawajlandiradi.

Misali: Sabaqtin temasi:

- 1 toparg`a – Gugullash, tu`siniksiz so`zlerdi so`ylewdi baslaw.
- 2 toparg`a - Olardin` til menen baylanislig`i.

RAZMINKA.
Pantomimika»

O`tkeriw usili:

✚ Talabalar arasinda jaris o`tkeriw. Yaki en` jaqsi pamimika islegen adamdi aniqlaw.

✚ Talabalar emotsiyalardi, is-ha`reketlerdi ko`rsetiwine boladi.

Bahalaw.

Studentler jazba seminarg`a baha beredi.

✚ Bu`gingi seminardin` unag`an ha`m unamag`an ta`repleri aytin`.

A`meliy sabaq - № 6

Tema: Dawis rektsiyalarin rawajlandiriw metodikasi.

Joba:

- Tildi tu`siniwdi rawajlandiriw.
- Dawis rektsiyalari haqqinda uliwma tu`sinik.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usillarin paydalaniw- «Qar borani» usili, {Soraw sizge} usili ha`m bahalaw.

Ku`teletug`in na`tiyje: Studentler sabaqtan son`

- Tildi tu`siniwdi rawajlandiriwtuwrili.
- Dawis rektsiyalari haqqinda uliwma tu`sinik haqqinda

- erkin o'z fikrin aytib biliwi kerek.

Paydalang'an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

«Qar borani» usili.

✚ Qar boran – bul sabaq o`tiwdin` obrazli usili bolip, bunda talabalarg`a pikirlew ushin jeke waqit beriledi. Soninan 2,3,8 adamnan du`zilgen toparlarda talqilawg`a ha`mme topar qatnaspag`ansha talqilaydi.

Maqseti:

✚ O`tilip atirg`an tema boyinsha talabalarin` bilimin qadag`alaw arqali topar talabalarin` barlig`in oqitiw protsessine tartiw.

O`tkeriw qag`iydasi:

✚ Topar 2-3 kishi toparlarga bo`linip, bir ha`m sol mashqalani ha`m situatsiyani talqilap, duris juwaplardin` sanin saylap aladi. Ha`r bir duris juwap sol toparg`a «qar boran» tu`rinde ball bolip jaziladi. En` joqari ball alg`an toparg`a jaqsi bahalar qoyiladi.

Abzallig`i:

✚ 2 kishi toparg`a bo`linip topardin` barlig`i qatnasadi. Jarisiw printsipi pikirlew protsessin aktivlestiredi ha`m sabaqti janlandiradi.

Kemshilikleri:

✚ Mashqalani sheshiwde ha`r bir talabanin qosqan u`lesin bahalaw qiyin. Bul usil talabalardi tez pikirlewge u`yretip, oqitiwshig`a o`tilgen materialdin o`zlestiriw teren`ligin biliwge ha`m sabaq aqirinda olardin` bilimin a`dil bahalawg`a ja`rdem beredi.

Misali: Tema boyinsha tapsirma:

- Tildi tu`siniwdi rawajlandiriw.
- Dawis rektsiyalari haqqinda uliwma tu`sinik.

{Soraw sizge} usili.

O`tkeriw usili:

✚ Qag`az bo`leklerine temag`a say sorawlardi jazin` ha`m qag`azdi bo`klep vazag`a yaki paketke salin`. Qatnasiwshilarg`a paketten saylap aliwin ha`m sorawin qa`legen basqa adamg`a o`z qa`lewi menen beriwine boladi. Oyun usilay dawam ete beredi.

Qadag`alaw sorawlari:

O`tken temalardi bekkemlew maqsetinde sorawlar beriledi.

Bahalaw.

Studentler awizsha seminarg`a baha beredi.

✚ Bu`gingi seminardin` unag`an ha`m unamag`an ta`repleri aytin`.

A`meliy sabaq - № 7

Tema: Aktiv tildi rawajlandiriw

Joba:

- Aktiv so`zlikti iyellew basqishlari.
- Da`slepki tu`sinikli so`zlerdi so`ylewge u`yretiw metodikasi.
- Aniq tildi rawajlandiriw.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- {Almalar} usili, «Ha`re uyasi» usili.

**Ku`teletug`in na`tiyje:** *Studentler sabaqtan son`*

- Aktiv so`zlikti iyellew basqishlari tuwrali
- Da`slepki tu`sinikli so`zlerdi so`ylewge u`yretiw metodikasin u`yretiw.
- Aniq tildi rawajlandiriwtuwralli
- erkin o`z fikrin aytib biliwi kerek.

Paydalang'an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j

2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y
{Almalar} usili.

O`tkeriw usili:

✚ Vatmang`a u`lken alma teregin sog`in ha`m almalar di sizin`. Almalar u`lken boliwi yaki og`an 4-5 qatar so`zler jaylasiwi (12-15 sm) kerek. Almalardi boyan` ha`m ortadan bo`lin`. Almalardi bo`lgende, bo`lingen jeri bir-birinen ayirilip turiwi kerek.

✚ Almanin` yarim bo`legine temag`a say soraw jazin`. Ekinshi yarimina duris juwap jaziladi. Ha`mmesin aralastirip, qatnasiwshilarg`a birewden aliwin soran`.

✚ Soraw jaziwin alg`an adamg`a jaziwin dawis penen oqiwin soranin`. O`zinde duris juwap bar degen qatnasiwshi juwabin dawislap oqiwi kerek. Basqalar bul juwapqa qosilaman, soran`. Eger duris juwab berdi dese, eki ta`rep almalarin tirkestirip, salistirip ko`riwi kerek, eger sa`ykes kelse juwap duris.

✚ Qosimsha: Siz qa`legen formada figuralar islewin`iz mu`mkin ( geometriyalik figuralar, ju`rekshe, paliz o`nimleri, miyweler h.t.b) sha`rti, so`zler 2-y qatarg`a aniq jaylasiwi kerek.

Almalarg`a jazilatug`in soraw ha`m juwaplar.

«Ha`rre uyasi» usili.

Maqseti:

✚ Talabalarg`a o`zlerinin` bilimlerin toliq ko`rsetiwge mu`mkinshilik beredi.

O`tkeriw qag`iydasi:

✚ Mashqalani talqilaw topar ishinde yamasa kishi toparlarda o`tkeriledi. Kishi toparlarga berilgen tapsirma ha`r qiyli yamasa pu`tin toparg`a birdey boladi. 10-15 minut ishinde toparlar mashqalani talqilaydi ha`m onin` sheshimin qa`sipleslerine oqip esittiredi. En` jaqsi variant saylap alinadi.

Abzallig`i:

✚ Bir waqittin` o`zinde bir neshe mashqalani sheshiw ha`m o`tilgen temani bekkemlew mu`mkin.

Kemshilikleri:

✚ Ba`sekilesiw waqtinda shawqimli sharayat kelip shig`adi. Jumis islew ritmi o`zgeredi.

Bul usilda talabada o`zinin` ko`z qarasinda turip kaliw ko`nlikpesi rawajlanadi.

Misali: Tema boyinsha tapsirma:

- Aktiv so`zlikti iyellew basqishlari.
- Da`slepki tu`sinikli so`zlerdi so`ylewge u`yretiw metodikasi.
- Aniq tildi rawajlandiriw.

RAZMINKA

Kartikani su`wretlep berin`

Bul adamlardin` esitken so`zlerdi ha`r tu`rli qilip qabil etiwlerin ko`rsetetug`in qiziqli oyin. 5 qa`lewshi qatnasiwshilardi bo`lmeden shig`ip ketiwin soranin`. Al qalg`an qatnasiwshilar menen plakatta su`wret sizin`. Su`wrette, misali, u`ydi, haywanlardi, terekti h.t.b zatlardi saliwi mu`mkin. Biraq-ta qiyin su`wretlerdi sizban`. Son` islengen su`wretti jasirip qoyin` ha`m sirttag`i adamlardi ishke kirgizin`. Usi kirgen bir qatnasiwshisina jasirig`an su`wretti azg`antay waqit ko`rsetip, alip qoyin`. Son` bul qatnasiwshi ekinshi qatnasiwshig`a so`z arqali su`wretlengen kartinani jetkiziwi kerek. Al 3shi adam 4shi adamg`a, 4shi adam 5shi adamg`a so`z arqali jetkiziwi kerek. Sol 5shi adam flomaster alip esitken so`zin kartinka etip saliwi kerek. Hesh kim ja`rdem bermewi kerek. Qatnasiwshi su`wretti sizip bolg`annan son`, kartinkalardi salistirin`. Ayirmashiliqlari boladi. Shinig`iwdi orinlag`an bes qatnasiwshig`a minnetdarshiliq bildirin`. Bizler ayirim waqitlari ga`plerdi ha`r qiyli etip tu`siniwimizge itibar berin`.

A`meliy sabaq - № 8
Tema: Aniq til tu`sinigi.
Joba:

- Aniq tildi tiykarlaw.
- Balalar baqshasinda aniq tildi rawajlandiriwǵa ta`n islerdin` maqset ha`m waziypalarin tiykarlaw.
- Mektepke shekemgi jas da`wirde aniq tildi rawajlandiriwdin` o`zine ta`n o`zgeshelikleri.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usillarin paydalaniw- {Lotereya} usili, «Akademik polemika» (advokatlar ha`m prokurorlar) tipi boyinsha usili ha`m razminka.

**Ku`teletug`in na`tiyje:** *Studentler sabaqtan son`*

- Aniq tildi tiykarlawhaqqinda.
- Balalar baqshasinda aniq tildi rawajlandiriwǵa ta`n islerdin` maqset ha`m waziypalarin tiykarlaw
- erkin o`z pikirini aytip biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

{Lotereya} usili.

O`tkeriw usili:

✚ U`lken vatmang`a nomerlengen temag`a say sorawlar dizbegin jazin`. Al kishkene qag`azlarga` tek nomerlengen sanlardi jazin` ha`m paketke yaki vaza salin`, biraq bul qag`azlarda hesh qanday jaziw joq. Ha`r qatnasiwshi paketten bir qag`azdi aladi ha`m jazilg`an nomerdi aytip, vatmandag`i sorawg`a juwap beredi. Eger kimgе hesh sani joq qag`az tu`sse- {Tabisi} bul adam hesh qanday sorawg`a juwap bermeydi.

Vatmang`a jazilatug`in sorawlar.

«Akademik polemika» (advokatlar ha`m prokurorlar) usili.

Waqit: 40 minut.

Kerekli materiallar: qag`az, ruchka, otirg`ishlar, stollar P ta`rezinde qoyiladi.

O`tkeriw qag`iydasi:

✚ Interaktiv usildin` ma`nisi to`mendegiden ibarat: talabalar 1-2-3- kishi toparlarga` bo`linedi. Oqitiwshi olardi eskertpey turip, aldin ala 10 minutqa tapsirma beredi. Birinshi toparg`a bo`lek qag`azg`a «Affekt jag`dayi haqqinda», ekinshi toparg`a –«Shaxstin` eriklik sipatlari», u`shinshi toparg`a «Oqiwshilardin` erkin ta`rbiyalaw» jaziwdi tapsiradi.

✚ 10 minuttan son` barliq toparlar bir-biri menen qag`azlarin almasadi. Endi birinshi topar ekinshi topar ushin «prokuror», al u`shinshi topar ushin advokat boladi. Solay etip barliq toparlar jumis isleydi. Yag`niy birinshi topar u`stinen qorg`awshilar ha`m qaralawshilar jumis alip baradi. Bul ushin 5-10 minut waqit beriledi.

✚ Soninan barliq 3 topardan 2 adamnan shaqirilib, talqilanadi. Da`slep so`z u`shinshi topardin` qorg`awshisina, yag`niy – birinshi toparg`a, al soninan onin` qaralawshisina – yag`niy ekinshi toparg`a beriledi, soninan toparlar usi ta`rizde bir-biri menen almasadi. Prokurorlar so`zdi baslap, advokatlar dawam etedi, al qaralaniwshilardin` o`zleri tamamlaydi.

✚ Bul jerde o`z-ara so`ylesiw ko`nlikpelerinde tekseriwge boladi. Solay etip basekilesiwde barliq u`sh kesellik talqilanadi. Oqitiwshi basekilesiwdi bag`darlaydi ha`m tu`sinik beredi, egerde qaysi topar qiynalsa, olarg`a qosimsha mag`liumat beredi.

✚ **Misali:** Birinshi topardag`i Aygul ha`m Axmed u`shinshi topardin` jumisin tekseredi ha`m olardin` jumislarindag`i barliq duris juwaplardi tabadi. Ekinshi topardag`i Gulbaxar ha`m Baxadirde u`shinshi topardin` jumisin tekseredi, lekin olar usi topardin` jibergen qa`teliklerin tekseredi yamasa jetispey turg`an mag`liwmatti toliqtiradi. Olar barliq

kemshiliklardi o`zlerine jazip aladi, son toparg`a aytip beredi. To`mende qalayinsha bo`listiriliwin ko`riwge boladi

Tapsirma.

- Aniq tildi tiykarlaw.
- Balalar baqshasinda aniq tildi rawajlandiriw`a ta`n islerdin` maqset ha`m waziypalarin tiykarlaw.
- Mektepke shekemgi jas da`wirde aniq tildi rawajlandiriwdin` o`zine ta`n o`zgeshelikleri.

A`meliy sabaq - № 9

Tema: Dialog ha`m monolog til o`zgeshelikleri.

Joba:

- Balalarda dialog tilge u`yretiw metodikasi.
- Mektepke shekemgi jastag`i balalardi monolog tilge u`yretiw qarim-qatnas qurali sipatinda aniq iyelew.
- Toliq u`yreniwdin` za`ru`r sha`rti sipatinda.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- «O`tken temalar boyinsha ha`zil sorawlar», «Kishi toparlarda islew», oyin «Kim men», «O`rmekshinin` awin toqiw» usili.

Ku`teletug`in na`tiyje: Studentler sabaqtan son`

- Balalarda dialog tilge u`yretiw metodikasi haqqinda.
- Toliq u`yreniwdin` za`ru`r sha`rti sipatinda u`yretiw.
- erkin o`z pikirin aytip biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

O`tken temalar boyinsha ha`zil sorawlar.

O`tkeriw usili:

 Topardi 1,2,3,4 dep bo`lin`. Birinshi ha`m to`rtinshi toparlar bir komandag`a, al ekinshi ha`m u`shinshi toparlar ekinshi komandag`a bo`linedi. Qatnasiwshilarg`a aytin`, ha`zir bir-birin`izge o`tken temalar boyinsha sorawlar beresizler. Ha`r bir duris juwapqa ha`m sorawg`a 3 ball, al naduris juwapqa 1 ball alinadi. Utilg`an komanda utqan komandag`a qandaydur jag`imli so`z aytilari sha`rt.

KISHI TOPARLARDA TALQILAW.

(studentlerdi jup-juptan bo`lip yaki kishi toparlarga bo`liw, ha`r kishi toparg`a sorawlar beriw)

- Balalarda dialog tilge u`yretiw metodikasi.
- Mektepke shekemgi jastag`i balalardi monolog tilge u`yretiw qarim-qatnas qurali sipatinda aniq iyelew.
- Toliq u`yreniwdin` za`ru`r sha`rti sipatinda.

RAZMINKA.

«Kim men»

BEKKEMLEW.

O`rmekshinin` awin toqiw

Komandada jumis islew, qollap quwatlaw

Bul shinig`iwdi islewde sizge bir top jip kerek. Qatnasiwshilardi shen`ber bolip turiwin yaki otiriwin soran`. O`zin`iz jiptin` u`shin bekkem uslap, o`zin`izge qarama-qarsi otirg`an adamg`a unamli ga`pler aytip (misali, Gulnara - gul dep) ilaqtirin`. Qatnasiwshilardan jipti bekkem uslawin soran`. Sol jag`dayda olar bir-birine jipti ilaqtiriw kerek. Jip arqali qatnasiwshilar bir-biri menen baylanista ekenligin ko`redi. Eger jipti qatnasiwshilardin birewi

jiberip qoysa, onda tor buziladi. Bul shinig`iwdi o`tken temalardi eske tesiriw maqsetinde de qollaniw kerek.

A`meliy sabaq - № 10

Tema: Bayan qiliwshi monologlar du`ziwge u`yretiw metodikasi

Joba:

1. Bayan qiliwshi monologlardi du`ziwge ta`n gu`rrin`ler.
2. Balalardin` o`z ta`jriybeleri haqqindag`i gu`rrin`leri.
3. Olardin` o`zgesheligi ha`m a`hmiyeti.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- «Miy hu`jimi», «Issi kartoshka», Oyin «Bala jilasa ne qilasan`» ha`m bahalaw.

Ku`teletug`in na`tiyje: Studentler sabaqtan son`

- Bayan qiliwshi monologlardi du`ziwge ta`n gu`rrin`ler tuwrali
- Balalardin` o`z ta`jriybeleri haqqindag`i gu`rrin`leri haqqinda
- Olardin` o`zgesheligi ha`m a`hmiyeti biliw
- erkin o`z pikirin aytip biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

Miyge xu`jimi (miyge topilis) usilinda alip bariw.

Miyge topilis- barliq isshi toparlarda bir waqitta o`tetug`in ideyalar jiyindisi. Usil avtori A.Osborn.

Miyge topilis- do`retiwshi aktivlik tiykarinda mashqalalardi sheshiwdin` operativ usili bolip, bunda studentlerge sonsha ko`p juwap variantlarin aytiwg`a mu`mkinshilik beriledi. Soninan aytilg`an uliwma pikirlerden tuwri pikirler alinadi.

Bul usil sol ku`ngi temani talqilaw ushin «shinig`iw» retinde qollaniw a`hmiyetli.

Maqseti: Belgili tema boyinsha topardag`i barliq ha`r qiyli pikirlerdi aniqlaw.

Qollanba:

- Topar ctudentleri sani 12 den aspaw kerek.
- &aqit sheklengen. 45 minuttan aspaw kerek.
- Materiallar. Reyka menen plakat yamasa taxta.
- Prezentatsiya (shig`ip so`ylew).
- Qatnasiw. Ctudentler jedel qatnasadi.

Abzallig`i:

- Sabaqtin` basinda bilim da`rejesin aniqlaw ushin paydalaniwi mu`mkin.
- Studentlerdin` ba`ntlugin joqarilatadi.
- Sabaqtin` basinda energetikaliq ta`sir ko`rsetedi.
- So`ylew ko`nlikpelerin ha`m o`z pikirine sadiq qaliwin ta`miyinleydi.
- Pikir almasiwi ushin qollaniliwi mu`mkin.

Kemshilikleri:

- Sabaq temasina baylanisli bolmasa tek waqitti o`tkeriw bolip ko`riniwi mu`mkin.

Sabaq barisi: topardin` ha`r bir studentten pikir bildiriwi soroladi. Tez pikirler bildirilip, jazip alinadi. Ha`mme pikirler toplang`annan keyin, olar birme-bir qaralip shig`iladi. «Miy xu`jimin» o`tkeriw boyinsha ko`rsetpeler:

- Usildi tu`sindiriw kerek. Talabalarg`a sabaq barisinin` maqsetin xam qag`iydasin tu`sindirin`.
- Sheshiliwi kerek bolg`an mashqalani aniqlap aliw kerek.
- Oqitiwshi ha`m topardin` qa`legen qatnasiwshisi ha`r qanday pikirge qarsi baha beriwe bolmaydi

- Ha'r bir bildirilgen pikir taxtag'a jazip bariladi. Olar dodalanbaydi.
- Ha'r bir pikir birimlep qarap shig'iladi
- Pikir ha'mmege tu'sinikli boliwi kerek, barliq pikirler so'zler menen jaziladi
- Ha'r bir pikir qaralg'anda oni qaldiriw yamasa alip taslaw kerekligi ma'selesin sheshiw za'ru'r.

- Topar sapag'a emes, sang'a isleydi, qatar qansha uzin bolsa, pikirler jaqsi qabil etiledi
- Barliq pikirler jiynalip bolg'annan son talabalar o'zlerinin` qa'telerin yamasa berilgen pikirlerge qarsi ekenligin bildiredi.

- Qatardi ko'rip shiqqanda yamasa bahalag'anda so'zlerdi belgili bir ta'rtipte ornalastiriw a'hmiyetli boladi, misali: uqsas pikirlerdi toparlarga biriktiriw.

- Aytilg'an pikirlerdi jazip turiw ushin bir adam ajiratiw tiyis.
- Toparg'a kag'iydani buziwg'a ha'm ma'seleden tisqari ketiwge bolmaydi.
- Eger iskerlik pa's bolsa, onda oqitiwshi o'zinin` ayrim pikirlerin jaziwi mu'mkin.

Oqitiwshi ha'r bir talabanin` talqilawg'a qatnasiwin baqlaydi, xesh bir juwap qabil etilmey qalmaydi, barlig'i taxtag'a jaziladi. Talabalar qashan o'z pikirlerin aytip bolg'annan son`, kelip tu'sken juwaplar birinshi juwaptan baslap talqilanadi. «Siz qalay oylaysiz, psixologiyada haywanlardi u'yrene me» Talabalar oqitiwshi menen birgelikte aytilg'an barliq pikirlerdi aktiv tu'rde talqilaydi ha'm da'lileydi. Tamamlang'annan son` oqitiwshi studentlerdin` bilimin bekkemlew ushin taxtadag'i barliq tuwri juwaplardi jaziwg'a ruxsat beredi.

Bul sabaqta jobadag'i 4 ma'sele boyinsha jumis alip bariwg'a boladi.

1. Bayan qiliwshi monologlardi du'ziwge ta'n gu'rrin`ler.
2. Balalardin` o'z ta'jriybeleri haqqindag'i gu'rrin`leri.
3. Olardin` o'zgesheligi ha'm a'hmiyeti.

Razminka.

«Bala jilasa ne qilasan`».

O'tkeriw usili: Qa'lewshi studentler ortag'a shig'adi. Studentler sani jup sanda (6-8 adam) boladi. Studetlerge soraw berin`.

✚ Kishkene u'ken`iz u'yde siz benen birge qaldi ha'm qattig'a jilap atir. Siz balani jubatiw ushin ne qilasiz.

✚ Usi sorawg'a studentler juwap beriwi kerek ha'm ha'reketlerde isleydi.

Bahalaw.

Studentler awizsha seminarg'a baha beredi.

✚ Bu'gingi seminardin` unag'an ha'm unamag'an ta'repleri aytin`.

A'meliy sabaq - № 11

Tema: Tu'rli jas toparlarinda gu'rrin` qiliw temalari.

Joba:

1. Balalarda so'z do'retiwshiligi tu'sinigi.
2. Onin` o'zgeshelikleri ha'm rawajlaniw basqishlari.
3. Balalardi monologik so'ylewge u'yretiw.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usillarin paydalaniw- «Romashka» usili, «Ruchka stol ortasinda» usili, oyin «An`g'a shig'iw» ha'm bahalaw.

Ku'teletug'in na'tiyje: ***Studentler sabaqtan son`-***

- Balalarda so'z do'retiwshiligi tu'sinigi haqqinda
- Balalardi monologik so'ylewge u'yretiw haqqinda
- erkin o'z pikirini aytip biliwi kerek.

Paydalang'an a'debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o'stirish metodikasi. T. O'qituvchi 1978 y
3. Jo'raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o'stirish. T. O'qituvchi. 1995 y

Jeke jumis.
«Romashka» usilinda.

O`tkeriw usili:

✚ Kartong`a yaki vatmang`a romashka gullerin ha`m ortasin sizin` ha`m ha`r qaysisin qiyip alin`. Ha`r bir detal`din` artina temag`a say sorawlardi jazin` ha`m taxtag`a qatnasiwshilar kirmesten aldin romashka formasinda jabistirin`.

✚ Studentler o`zleri birewden saylap romashka gullerin aladi ha`m belgilengen waqit ishinde sorawg`a juwap beriwi kerek.

Waqit: tayarliq ushin 5 minut (uliwma 35 minut).

Sorawlar.

1. Balalarda so`z do`retiwshiligi tu`sinigi.

«Ruchka stol ortasinda» usili.

Maqseti:

✚ Topardag`i barliq studentlerdi qatnasiwg`a tartiw menen birge olardin` bilimin ob`ektiv bahalaw.

O`tkeriw qag`iydasi:

✚ Toparg`a tapsirma beriledi, ha`r bir talaba qag`azg`a o`zinin` juwap variantin jazadi ha`m qag`az onin` qon`sisina beriledi, al o`zinin` ruchkasini stol ortasina jilistirip qoyadi, sebebi qosimsha esitilgen mag`liwmat arqali o`zinin` juwabin toliqtiriwi mu`mkin.

Abzallig`i:

✚ Topardag`i barliq ag`zalardin` oqiw protsessi menen ba`ntligi qadag`alanadi ha`m bir waqitta olardin` bilimi bahalanadi. Oqitiwshi sabaqqa kim tayar, kim tayar emesligin bileti. Sabaqqa tayar emes talaba tema boyinsha kerekli bilimlerde awizsha talqilaw waqtinda aliwi mu`mkin. Talabalar o`zlerinin` bilimlerin 2 ma`rtebe analiz qiladi: jazba jumis waqtinda ha`m awizsha talqilaw waqtinda. Bul bolsa olardin` bilimlerin bekkemlewge ja`rdem beredi.

Kemshilikleri:

✚ Juwap beriwshi talaba juwap bergan talabanin` juwabin ko`riwi mu`mkin. Oqitiwshi topardag`i barliq talabalardin` jumisin ha`m ha`r bir studenttin` qatnasiwin qadag`alaydi, juwap na`tiyjelerin juwmaqlastiradi. Talabalar aqirg`i juwapti o`zlerinin` da`pterlerine jazadi. «Do`ngelek stol» ha`m «stol ortasindag`i ruchka» ma`nisi boyinsha bir-birine jaqin ha`m belgili bir ma`seleni sheshiwde topardin` barliq talabalarinin` qatnasiwin talap etedi.

Misali: Jeke jumistan son`, qadag`alawda berilgen sorawlar boyinsha «Ruchka stol ortasinda» usilinda jumis alip barin`. Eger toparda 20-25 studentten ibirat bolsa, onda topardi to`rt kishi toparg`a bo`lin`. Ha`r kishi topar to`mendegi qadag`alaw sorawlardan 2 sorawdan orinlawi kerek. Ha`r topar tapsirmani jazba orinlap bolg`annan son`, toparlar o`z juwaplarin awizsha talqilaw kerek.

Waqit: 40 minut

Qadag`alaw sorawlari:

2. Onin` o`zgeshelikleri ha`m rawajlanaw basqishlari.

3. Balalardi monologik so`ylewge u`yretiw.

RAZMINKA.
«An`g`a shig`iw» oyini.
Bahalaw.

Studentler awizsha seminar`a baha beredi.

✚ Bu`gingi seminar`din` unag`an ha`m unamag`an ta`repleri aytin`.

A`meliy sabaq - № 12

Tema. So`zlik jumisi.

Joba.

1. So`zlik menen islew ma`nisi, onin` lingvistikaliq ha`m psixofiziologiyaliq tiykarlari.
2. Mektepke shekemgi jastag`i balalardin` so`zligin o`zlestiriwdegi o`zine ta`n o`zgeshelikleri.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usillarin paydalaniw- {Minar jasa} usili, «Rotatsiya» usili, oiyn «Pantomimika» ha`m bahalaw.

Ku`teletug`in na`tiyje: *Studentler sabaqtan son`*

- So`zlik menen islew ma`nisi, onin` lingvistikaliq ha`m psixofiziologiyaliq tiykarlari haqqinda
- Mektepke shekemgi jastag`i balalardin` so`zligin o`zlestiriwdegi o`zine ta`n o`zgeshelikleri tuwrali
- erkin o`z pikirini aytip biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

{Minar jasa} usili.

O`tkeriw usili:

 Siz qag`az bo`leklerin qiyin` ha`m olarg`a sorawlardin` juwaplarin jazin`. Bunday kartochkalar 2 konfertke tayarlap qoyin`.

 Qatnasiwshilardi eki toparg`a bo`lin`.

 Ha`r bir toparg`a siz sorawlardin` juwaplari jazilg`an qag`azdi beresiz ha`m tapsirmani tu`sindirin`: {Sizler o`z-ara qag`azlardi bo`lisip alin`, ha`r qaysin`izda 2-3ewden boliwi mu`mkin. Sizlerden diqqatliligi ha`m tezlikti talap etemiz. Sizler mug`allim bergin sorawlarg`a juwap beriwin`iz kerek. Eger kim o`zindegi juwap sorawg`a tuwri kelse, sol qag`azin ko`teriwi kerek. Eger eki topardag`i oyinshilarda juwaplar bolsa, onda kim birinshi ko`terse sol utadi.

 Solay etip, toparlar qatnasiwshilari topar juwmag`ina juwap beredi. Toparlarg`a qag`azlardi o`z-ara bo`lisiwi ushin 1 minut beriledi. Taxta ekige bo`linedi. Duris juwap aytsa toparg`a kirpich sog`iladi.

Mug`allim ushin sorawlar.

1. So`zlik menen islew ma`nisi, onin` lingvistikaliq ha`m psixofiziologiyaliq tiykarlari.

Rotatsiya usili

Maqseti:

- Talabani kritik ha`m analitik pikirlewge u`yretiw.

O`tkeriw qag`iydasi:

 Auditoriyag`a bir neshe nomerlengen ma`seleler qistiriladi. Ha`r bir kishi toparg`a (2-3) adam talqilaw ushin ha`m o`zinin` juwap variantin jaziw ushin 10 minut waqit beriledi. Talabalardin` jaqsi juwaplari joqari ball aladi. Soninan izbe-iz aqirina shekem keyingi tapsirmalarg`a o`tedi. Soninan ha`rbir topardin` juwaplari birgelikte talqilanadi.

Abzallig`i:

- Bir waqittin` o`zinde bir neshe mashqalani qamtiwg`a boladi.

Kemshilikleri:

Auditoriya qosimsha ko'rgizbe qurallar yamasa oqiw taxtasi menen ta'miynlengen boliwi tiyis, yag'niy auditoriyag'a bir neshe tapsirmalar qistiriladi.

Bul usil arqali qisqa waqit ishinde berilgen temanin barliq tiykarg'i bo'limleri boyinsha talabanin' bilimin tekseriwge boladi. Talaba o'zinin' ha'm basqalardin' juwaplarinin' tuwrilig'in talqilaw arqali o'zinin' kritik pikirlerin rawajlandiradi.

Misali: Sabaqtin temasi: 2. Mektepke shekemgi jastag'i balalardin' so'zligin o'zlestiriwdegi o'zine ta'n o'zgeshelikleri.

RAZMINKA.

«Pantomimika»

O'tkeriw usili:

Talabalar arasinda jaris o'tkeriw. Yaki en' jaqsi pamimika islegen adamdi aniqlaw.

Talabalar emotsiyalardi, is-ha'reketlerdi ko'rsetiwine boladi.

Bahalaw.

Studentler jazba seminarg'a baha beredi.

Bu'gingi seminardin' unag'an ha'm unamag'an ta'repleri aytin'.

A'meliy sabaq - № 13

Tema. So'zlik menen islew waziypasi ha'm mazmuni

Joba.

1. So'zlik menen islew printsipleri.
2. Na'rseler ha'm halatlar menen da'slepki tanisiw.
3. Balalardin' semantikaliq baylanislar ha'm so'ylesiwler menen tananistiriw metodikasi.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- «Qar borani» usili, {Soraw sizge} usili ha'm bahalaw.

Ku'teletug'in na'tiyje: Studentler sabaqtan son'.

- So'zlik menen islew printsipleri haqqinda.
- Na'rseler ha'm halatlar menen da'slepki tanisiw tuwrali.
- Balalardin' semantikaliq baylanislar ha'm so'ylesiwler menen tananistiriw metodikasi haqqinda.
- erkin o'z pikirlerin bildiriwi kerek.

Paydalang'an a'debiyatlar.

1. Tajimuratov A'. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o'stirish metodikasi. T. O'qituvchi 1978 y
3. Jo'raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o'stirish. T. O'qituvchi. 1995 y

«Qar borani» usili.

Qar boran – bul sabaq o'tiwidin' obrazli usili bolip, bunda talabalarg'a pikirlew ushin jeke waqit beriledi. Soninan 2,3,8 adamnan du'zilgen toparlarda talqilawg'a ha'mme topar qatnaspag'ansha talqilaydi.

Maqseti:

O'tilip atirg'an tema boyinsha talabalardin' bilimin qadag'alaw arqali topar talabalarinin' barlig'in oqitiw protsessine tartiw.

O'tkeriw qag'iydasi:

Topar 2-3 kishi toparlarga bo'linip, bir ha'm sol mashqalani ha'm situatsiyani talqilap, duris juwaplardin' sanin saylap aladi. Ha'rbir duris juwap sol toparg'a «qar boran» tu'rinde ball bolip jaziladi. En' joqari ball alg'an toparg'a jaqsi bahalar qoyiladi.

Abzallig'i:

✚ 2 kishi toparg`a bo`linip topardin` barlig`i qatnasadi. Jarisiw printsipli pikirlew protsessin aktivlestiredi ha`m sabaqti janlandiradi.

Kemshilikleri:

✚ Mashqalani sheshiwde ha`r bir talabanin qosqan u`lesin bahalaw qiyin. Bul usil talabalardi tez pikirlewge u`yretip, oqitiwshig`a o`tilgen materialdin o`zlestiriw teren`ligin biliwge ha`m sabaq aqirinda olardin` bilimin a`dil bahalawg`a ja`rdem beredi.

Misali: Tema boyinsha tapsirma:

1. So`zlik menen islew printsipleri.
2. Na`rseler ha`m halatlar menen da`slepki tanisiw.
3. Balalardin` semantikaliq baylanislar ha`m so`ylesiwler menen tananistiriw metodikasi.

{Soraw sizge} usili.

O`tkeriw usili:

✚ Qag`az bo`leklerine temag`a say sorawlardi jazin` ha`m qag`azdi bo`klep vazag`a yaki paketke salin`. Qatnasiwshilarg`a paketten saylap aliwin ha`m sorawin qa`legen basqa adamg`a o`z qa`lewi menen beriwine boladi. Oyin usilay dawam ete beredi.

Qadag`alaw sorawlari:

- So`zlik menen islew ma`nisi, onin` lingvistikaliq ha`m psixofiziologiyaliq tiykarlari.
- Mektepke shekemgi jastag`i balalardin` so`zligin o`zlestiriwdegi o`zine ta`n o`zgesheliklari.
- Bayan qiliwshi monologlardi du`ziwge ta`n gu`rrin`ler.
- Balalardin` o`z ta`jriybeleri haqqindag`i gu`rrin`leri.
- Olardin` o`zgesheligi ha`m a`hmiyeti.

A`meliy sabaq - № 14

Tema: Tildin` gramaatikaliq du`zilisn qa`liplestiriw

Joba:

1. Ana tilinin` grammatikaliq du`zilisi, oni o`zlestiw din` balalarda tildi rawajlandiriwdag`i a`hmiyeti.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- {Almalar} usili, «Ha`re uyasi» usili.

**Ku`teletug`in na`tiyje:** *Studentler sabaqtan son`*

1. Anna tilinin` grammatikaliq du`zilisi, oni o`zlestiw din` balalarda tildi rawajlandiriwdag`i a`hmiyeti haqqinda
- erkin o`z pikirini aytip biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

{Almalar} usili.

O`tkeriw usili:

✚ Vatmang`a u`lken alma teregin sog`in ha`m almaldi sizin`. Almalar u`lken boliwi yaki og`an 4-5 qatar so`zler jaylasiwi (12-15 sm) kerek. Almaldi boyan` ha`m ortadan bo`lin`. Almaldi bo`lgende, bo`lingen jeri bir-birinen ayirilib turiwi kerek.

✚ Almanin` yarim bo`legine temag`a say soraw jazin`. Ekinshi yarimina duris juwap jaziladi. Ha`mmesin aralastirip, qatnasiwshilarg`a birewden aliwin soran`.

✚ Soraw jaziwin alg`an adamg`a jaziwin dawis penen oqiwin soranin`. O`zinde duris juwap bar degen qatnasiwshi juwabin dawislap oqiwi kerek. Basqalar bul juwabqa qosilaman, soran`. Eger duris juwab berdi dese, eki ta`rep almalarin tirkestirip, salistirip ko`riwi kerek, eger sa`ykes kelse juwap duris.

✚ Qosimsha: Siz qa'legen formada figuralar islewin'iz mu'mkin (geometriyalik figuralar, ju'rekshe, paliz o'nimlari, miyweler h.t.b) sha'rti, so'zler 2-y qatarg'a aniq jaylasawi kerek.

Almalarg'a jazilatug'in soraw ha'm juwaplar.

«Ha'rre uyasi» usili.

Maqseti:

✚ Talabalarg'a o'zlerinin bilimlerin toliq ko'rsetiwge mu'mkinshilik beredi.

O'tkeriw qag'iydasi:

✚ Mashqalani talqilaw topar ishinde yamasa kishi toparlarda o'tkeriledi. Kishi toparlarga berilgen tapsirma ha'r qiyli yamasa pu'tin toparg'a birdey boladi. 10-15 minut ishinde toparlar mashqalani talqilaydi ha'm onin' sheshimin qa'sipleslerine oqip esittiredi. En' jaqsi variant saylap alinadi.

Abzallig'i:

✚ Bir waqittin' o'zinde bir neshe mashqalani sheshiw ha'm o'tilgen temani bekkemlew mu'mkin.

Kemshilikleri:

✚ Ba'sekilesiw waqtinda shawqimli sharayat kelip shig'adi. Jumis islew ritmi o'zgeredi.

Bul usilda talabada o'zinin' ko'z qarasinda turip kaliw ko'nlikpesi rawajlanadi.

Misali: Tema boyinsha tapsirma:

2 kishi toparlarga tapsirma:

1. Ana tilinin grammatikaliq du'zilisi, oni o'zlestiwidin' balalarda tildi rawajlandiriwdag'i a'hmiyeti.

RAZMINKA

Kartikani su'wretlep berin'

Bul adamlardin' esitken so'zlerdi ha'r tu'rli qilip qabil etiwlerin ko'rsetetug'in qiziqli oyin. 5 qa'lewshi qatnasiwshilardi bo'lmeden shig'ip ketiwin soranin'. Al qalg'an qatnasiwshilar menen plakatta su'wret sizin'. Su'wrette, misali, u'ydi, haywanlardi, terekti h.t.b zatlardi saliwi mu'mkin. Biraq-ta qiyin su'wretlerdi sizban'. Son' islengen su'wretti jasirip qoyin' ha'm sirttag'i adamlardi ishke kirgizin'. Usi kirgen bir qatnasiwshisina jasirig'an su'wretti azg'antay waqit ko'rsetip, alip qoyin'. Son' bul qatnasiwshi ekinshi qatnasiwshig'a so'z arqali su'wretlengen kartinani jetkiziwi kerek. Al 3shi adam 4shi adamg'a, 4shi adam 5shi adamg'a so'z arqali jetkiziwi kerek. Sol 5shi adam flomaster alip esitken so'zin kartinka etip saliwi kerek. Hesh kim ja'rdem bermewi kerek. Qatnasiwshi su'wretti sizip bolg'annan son', kartinkalardi salistirin'. Ayirmashiliqlari boladi. Shinig'iwdi orinlag'an bes qatnasiwshig'a minnetdarshiliq bildirin'. Bizler ayirim waqtlari ga'plerdi ha'r qiyli etip tu'siniwimizge itibar berin'.

A'meliy sabaq - № 15

Tema: Balalar tilindegi grammatikaliq qa'telerdi du'zeti.

Joba:

1. Grammatikaliq formalarg'a arnawli oqitiw, qidiriw aktivligin rawajlandiriw ha'mde til waziypalarin sheshiwidin' uliwmalastirilg'an qurallarin qa'liplestiriw.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- {Lotereya} usili, «Akademik polemika» (advokatlar ha'm prokurorlar) tipi boyinsha usili ha'm razminka.

Ku'teletug'in na'tiyje: Studentler sabaqtan son'

✚ Grammatikaliq formalarg'a arnawli oqitiw, qidiriw aktivligin rawajlandiriw ha'mde til waziypalarin sheshiwidin' uliwmalastirilg'an qurallarin qa'liplestiriw haqqinda.

✚ Erktin' jeke adamdag'i sapalari tuwrali biliwi kerek.

Paydalang'an a'debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

{Lotereya} usili.

O`tkeriw usili:

U`lken vatmang`a nomerlengen temag`a say sorawlar dizbegin jazin`. Al kishkene qag`azlarg`a tek nomerlengen sanlardi jazin` ha`m paketke yaki vaza salin`, biraq bul qag`azlarda hesh qanday jaziw joq. Ha`r qatnasiwshi paketten bir qag`azdi aladi ha`m jazilg`an nomerdi aytip, vatmandag`i sorawg`a juwap beredi. Eger kimgе hesh sani joq qag`az tu`sse- {Tabisi} bul adam hesh qanday sorawg`a juwap bermeydi.

Vatmang`a jazilatug`in sorawlar.

«Akademik polemika» (advokatlar ha`m prokurorlar) usili.

Waqit: 40 minut.

Kerekli materiallar: qag`az, ruchka, otirg`ishlar, stollar P ta`rezinde qoyiladi.

O`tkeriw qag`iydasi:

Interaktiv usildin` ma`nisi to`mendegiden ibarat: talabalar 1-2-3- kishi toparlarg`a bo`linedi. Oqitiwshi olardi eskertpey turip, aldin ala 10 minutqa tapsirma beredi. Birinshi toparg`a bo`lek qag`azg`a «Affekt jag`dayi haqqinda», ekinshi toparg`a –«Shaxstin` eriklik sipatlari», u`shinshi toparg`a «Oqiwshilardin` erkin ta`rbiyalaw» jaziwdi tapsiradi.

10 minuttan son` barliq toparlar bir-biri menen qag`azlarin almasadi. Endi birinshi topar ekinshi topar ushin «prokuror», al u`shinshi topar ushin advokat boladi. Solay etip barliq toparlar jumis isleydi. Yag`niy birinshi topar u`stinen qorg`awshilar ha`m qaralawshilar jumis alip baradi. Bul ushin 5-10 minut waqit beriledi.

Soninan barliq 3 topardan 2 adamnan shaqirilib, talqilanadi. Da`slep so`z u`shinshi topardin` qorg`awshisina, yag`niy – birinshi toparg`a, al soninan onin` qaralawshisina – yag`niy ekinshi toparg`a beriledi, soninan toparlar usi ta`rizde bir-biri menen almasadi. Prokurorlar so`zdi baslap, advokatlar dawam etedi, al qaralaniwshilardin` o`zleri tamamlaydi.

Bul jerde o`z-ara so`ylesiw ko`nlikpelerinde tekseriwge boladi. Solay etip basekilesiwde barliq u`sh kesellik talqilanadi. Oqitiwshi basekilesiwdi bag`darlaydi ha`m tu`sinik beredi, egerde qaysi topar qiynalsa, olarg`a qosimsha mag`liumat beredi.

Misali: Birinshi topardag`i Aygul ha`m Axmed u`shinshi topardin` jumisin tekseredi ha`m olardin` jumislarindag`i barliq duris juwaplardi tabadi. Ekinshi topardag`i Gulbaxar ha`m Baxadirde u`shinshi topardin` jumisin tekseredi, lekin olar usi topardin` jibergen qa`teliklerin tekseredi yamasa jetispey turg`an mag`liwmatti toliqtiradi. Olar barliq kemshiliklerdi o`zlerine jazip aladi, son toparg`a aytip beredi. To`mende qalayinsha bo`listiriliwin ko`riwge boladi

- o Grammatikaliq formalarg`a arnawli oqitiw,
- o qidiriw aktivligin rawajlandiriw
- o til waziypalarin sheshiw din` uliwmalastirilg`an quralların qa`liplestiriw.

«Ku`liw ha`m minez» testi

Adamnin` minez-qulqin onin` qiliqlarınan, so`ylew manerasınan g`ana emes, al onin` qalay ku`letug`inlig`inan da an`law mu`mkin. Mine ku`liwdin` ken` tarqalg`an 10 tu`ri.

1. Eger ku`lgen waqtin`izda shunatay barmag`in`izdi ernin`izge tiygizetug`in bolsan`iz, siz diqqat orayında boliwdi unatasiz. «Jaqsı ton», iybelilik, gratsiya haqqında o`z ko`z-qaraslarin`iz bar ha`m siz barliq wıqıtta ha`m barliq jerde bularg`a a`mel qilasiz.

2. Ku`lgen waqıtta qolin`iz benen awzin`izdi jawatug`in bolsan`iz, siz o`zin`izge onsha isenbeytug`in, tartinshaqlaw adamsiz. Shetlewde turip, onsha ashilisa bermewdi unatasiz. Bizin` ken`esimiz «o`zin`izdi analizlew ha`m kritikawda ju`da` o`tlesip ketpen`»

3. Ku'lgan waqtin'izda basin'izdi shalqaytatug'in bolsan'iz, isengish ha'm sonin' birge ken` peyilli adamsiz. Ayirim waqitlari tek o`z sezimin'izge isenip, tosattan ha`r qiyli ha`reketler isleysiz. Ko`birek sanali ha`reket etiwge tirisin`.

4. Ku'lgan waqitta qolin'iz benen basin'izdi yamasa betin'izdi uslaytug'in bolsan'iz, siz a`rmanlarga beriliwshi, fantazersiz. !lbette, bul jaman emes, biraq ayirim waqitlari orinlaniwi qiyin bolg`an a`rmanlardin` izinen bunsha ju`riw sha`rt pe eken. Ma`sla`hatimiz-o`mirlik ma`selelerde ko`birek oylanin`qirap is islew ha`m realistik qatnas kerek.

5. Ku'lgende murnin'izdi jiyiratug'in bolsan'iz, sizin` sezim ha`m ko`z-qaraslarin'iz tez o`zgeredi. Siz emotsional ha`m o`jet adamsiz. Sol waqitliq keypiyatqa berilip, o`zin'iz ha`m a`tiraptag`ilarg`a qiyinshiliq payda etesiz.

6. Awzin'izdi ken` aship, qatti ku`lesiz be, onda siz temperamentli adamlar qatarina kiresiz. Az g`ana o`zinin`zi uslaw, tutiw ziyani etpeydi. Siz so`ylewdi bilesiz, biraq tin`lawdi da u`yreniw ziyani bolmaydi.

7. A`ste ku`lmesten aldin, basin'izdi iyesiz be, onda siz iymanni, ken` peyilli, aq ko`kirek adamsiz, hesh qashan, hesh kimnin` kewline tiymeysiz.

8. Ku'lgende iyegin'izdi uslaytug'in bolsan'iz, onda jasin'iz neshege keliwine qaramastan siz jas balalarday minezde qalg`ansiz. Sonliqtan bolsa kerek. Biraz waqitlari bir na`rselerdi oylanbay islep qoyasiz.

9. Ku'lgende ko`z-qabaqlarin'izdi qisatug'in bolsan'iz sizin` o`zin'izge isenetug`inlig'in'iz, aqillilig'in'iz. Siz isker ha`m tirisqaqsiz, ayirim waqitlari kereginende beter, bunday jag`daylarda o`zin'izge shetten qarap ko`rin`.

10. Sizin` belgili bir ku`liw maneran'iz joq pa. Eger bunday bolsa onda siz birinshi gezekte o`z jeke maneralarin'izdi qollanasiz, ko`pshilik jag`dayda basqalardin` ko`z-qarasi menen esaplasaysiz. Bul a`tirapin`izdag`ilardin` ko`pshiligine jaqpasa kerek.

Ku`liwdin` ja`ne ko`plegen tu`rleri bar, sonday-aq ha`r qiyli minezlerde ko`p. Ba`lki siz bul teste o`zin'izdin` maneran'izdi tabarsiz yamasa minez qulqin'izdin` talqilaniwi menen kelisersiz. Bul o`zin'izdi analizlew ushin «aziq» bolip g`ana qaladi.

A`meliy sabaq - № 16

Tema: Tildin` dawis ma`deniyatin ta`rbiyalaw

Joba:

1. Tildin` dawis ma`deniyati tu`sinigi.
2. Tildin` dawis ma`deniyatin ta`rbiyalawg`a ta`n jumislar bo`limleri

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usullarin paydalaniw- «O`tken temalar boyinsha ha`zil sorawlar», «Kishi toparlarda islew», oyin «Kim men», «O`rmekshinin` awin toqiw» usili.

Ku`teletug`in na`tiyje: *Studentler sabaqtan son`*

- 🌈 Tildin` dawis ma`deniyati tu`sinigi haqqinda,
- 🌈 Tildin` dawis ma`deniyatin ta`rbiyalawg`a ta`n jumislar bo`limleri haqqinda,

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

O`tken temalar boyinsha ha`zil sorawlar.

O`tkeriw usili:

🌈 Topardi 1,2,3,4 dep bo`lin`. Birinshi ha`m to`rtinshi toparlar bir komandag`a, al ekinshi ha`m u`shinshi toparlar ekinshi komandag`a bo`linedi. Qatnasiwshilarg`a aytin`, ha`zir bir-birin'izge o`tken temalar boyinsha sorawlar beresizler. Ha`r bir duris juwapqa ha`m sorawg`a 3 ball, al naduris juwapqa 1 ball alinadi. Utilg`an komanda utqan komandag`a qandaydur jag`imli so`z aytilari sha`rt.

KISHI TOPARLARDA TALQILAW.
(studentlerdi jup-juptan bo`lip yaki kishi toparlarga bo`liw, ha`r kishi toparg`a sorawlar beriw)

Qadag`alaw sorawlari:

1. Tildin` dawis ma`deniyati tu`sinigi.
2. Tildin` dawis ma`deniyatin ta`rbiyalawg`a ta`n jumislar bo`limleri

RAZMINKA.

«Kim men»

BEKKEMLEW.

O`rmekshinin` awin toqiw

Komandada jumis islew, qollap quwatlaw

Bul shinig`iwdi islewde sizge bir top jip kerek. Qatnasiwshilardi shen`ber bolip turiwin yaki otiriwin soran`. O`zin`iz jiptin` u`shin bekkem uslap, o`zin`izge qarama-qarsi otirg`an adamg`a unamli ga`pler aytip (misali, Gulnara - gul dep) ilaqtirin`. Qatnasiwshilardan jipti bekkem uslawin soran`. Sol jag`dayda olar bir-birine jipti ilaqtiriw kerek. Jip arqali qatnasiwshilar bir-biri menen baylanista ekenligin ko`redi. Eger jipti qatnasiwshilardin birewi jiberip qoysa, onda tor buziladi. Bul shinig`iwdi o`tken temalardi eske tesiriw maqsetinde de qollaniw kerek.

A`meliy sabaq - № 17

Tema: Mektepke shekemgi jastag`i u`lken balalardin` dawis ha`m so`zdi ko`rkemlewdi o`zlestiriwdin` o`zine ta`n o`zgeshelikleri.

Joba:

1. Dawis ha`m so`zdi tuwri ko`rkemlew.
2. Ko`rkem til sha`rti sipatinda til ha`m fonematikaliq tin`lawdi u`yretiwi.
3. Til protsessinde dem aliwdi rawajlanıwi.

Oqitiw usili: interaktiv oqitiw usilların paydalaniw- «Galereya boyınsha tur» usili, {Juldizlar} usili.

**Ku`teletug`in na`tiyje:** *Studentler sabaqtan son`*

 Dawis ha`m so`zdi tuwri ko`rkemlewhaqqında.

 Ko`rkem til sha`rti sipatında til ha`m fonematikaliq tin`lawdi u`yretiwi boyınsha biliwi kerek.

Paydalang`an a`debiyatlar.

1. Tajimuratov A`. Qaraqalpaq xaliq pedagogikasi. N. Bilim. 1996 j
2. Razbaeva E.M, Axmedova X.A. Nutq o`stirish metodikasi. T. O`qituvchi 1978 y
3. Jo`raev S. Qodirov N. Kishkintoylar nutqini o`stirish. T. O`qituvchi. 1995 y

«Galereya boyınsha tur» usili.

Maqseti:

 Ko`rsetilgen mashqala boyınsha talabalardin` biliminin` jetkilikli ekenligin aniqlaw ha`m mag`liwmatti kritik bahalawg`a u`yretiwi.

O`tkeriw qag`iydasi:

 Talabalar aylanba tu`rde otirg`iziladi: kishi toparlarga bo`linedi. Ha`rbir kishi toparg`a bir mashqala berilip, olar jazba tu`rde 10 minut dawamında sheshimin tayarlaydi ha`m sonınan bir-birinin` ma`seleleri menen almasadi. Alding`i topardin` jibergen qa`teshilikleri ha`m juwaplarga kirgizilgen kosimshalar barliq studentler ta`repinen talqılanadi ha`m aqirg`i juwap variantlari qabil etiledi.

 «Galereyalar boyınsha tur» talabalardan ha`dden tis diqqatli boliwdi ha`m usi bo`lim boyınsha jaqsi teoriyalıq bilimdi talap etedi. Galereya boyışa tur usilin kishi toparlarda bir mashqalani sheshiw flipkartalarda, taxtag`a juwapların ildiriw arqali a`melge asirsa boladi.

Abzallig`i:

✚ Talabalar analitik qa`biletin ha`m pikirlew ko`nlikpelerin ko`rsetiwge mu`mkinshilik beredi. Talabalardi duris juwap beriwge, egerde juwap toliq emes bolsa, oni toliqtiriwga u`yretedi.

Kemshilikleri:

✚ Juwaplardi talqilag`anda ko`rsetilgen kemshiliklerge jaman reaksiya boliwi mu`mkin. Talabalardi toparlarga bo`lgen waqitta olardag`i ku`shli talabalardi esapqa aliw kerek. Solay etip 30 minut dawaminda oqitiwshi talabalardin` ha`r qiyli bilimler boyinsha tayarliq da`rejesin ha`m o`z pikirin ortag`a taslaw qa`biletin bilip aladi.

Misali: Sabaq temasi: Jas da`wirler psixologiyasi.

U`sh kishi toparlarga 1 sorawdan beriledi:

1. Dawis ha`m so`zdi tuwri ko`rkemlew.
2. Ko`rkem til sha`rti sipatinda til ha`m fonematikaliq tin`lawdi u`yretiw.
3. Til protsessinde dem aliwdi rawajlanıwi.

{Juldizlar} usili.

**O`tkeriw usili:** Sabaq baslamastan aldın ren`li qag`azlardan u`lken juldizlar islen`. Artina temag`a say sorawlardi jazip, diywalg`a ildirip qoyın`, bezew siyaqli, studentler toparg`a kirmesten burin.

Sabaq juwmaqlawda, onsha qatnaspag`an studentlerdi ortag`a shig`arip o`z qa`lewi menen qa`legen juldizdi alsın ha`m sorawga juwap bersin`. Juldizlar tamama bolmag`anshe dawam etin`.

Sorawlar.

- Onin` o`zgeshelikleri ha`m rawajlanıw basqishlari.
- Balalardi monologik so`ylewge u`yretiw.
- Tildin` dawis ma`deniyati tu`sinigi.
- Tildin` dawis ma`deniyatin ta`rbiyalawga ta`n jumislar bo`limleri

RAZMINKA

Oyin «Ku`shli samal esedi...»
(ta`nepisten son` qollanıw)

Maqseti.

- Qatnasiwshilardi jedellikke shaqiriw
- Tanisiwdi baslaw
- Jan`a topar qa`liplestiriw

Materiallar.

- *Shen`ber ta`rizli qoyilg`an stullardan basqa hesh na`rse kerek emes*

Waqit

- 3-5 minut

O`tkeriw metodikasi

1. Barliq qatnasiwshilardan do`n`gelek bolip otiriwin yamasa turiwin soran`.
2. Shinig`iwdi tu`sindirip o`zin`iz baslan`.
3. Qandayda bir kategoriyani aytin`. Misali, temeki shegiwshi, mashina iyeleri, ko`z-a`ynek tag`iwshi adamlar, jaqin jerdegi qala turg`inlari, kriketti unatiwshilar h.t.b. «Ku`shli samal esedi.....» dep aytin`. Anaw yamasa minaw kategoriyag`a kiretug`in adamlar shen`berge kiriwi kerek.

4. Basqa kategoriyani aytip, eger qatnasiwshilar usi kategoriyag`a kirse qiymildawin soran`. Eger shen`berde turg`an adamlar usi kategoriyag`a kirse sol jerde qaladi, bolmasa orinlarına qaytadi.

5. Qatnasiwshilar jedelirek qiymildawi ushin shaqqan dawam etin`.

Kommentariya

- Bul oyın jedel ha`m tez ha`reketlerdi talap etedi.
- Basqa kriteriyalardi da aytiw mu`mkin. Misali-

- Eger azanda erte turiwdi qa`lesen` qiymilda
- Eger kishi toparda **islewdi** qa`lesen` qiymilda

Bul oyinnin` basqa varianti «Miyweli salat»qa uqsaydi, bunda da qatnasiwshilar saninan stullar sani birge kem boladi. Alip bariwshi «Qiy milda eger, . . .» (botinkan` qara bolsa, ko`z a`ynegin` bolsa, saqalin` bolsa h.t.b.) dep aytadi. Alip bariwshi da olardin` ornin iyelewge tirisiwi kerek. Ortada qalg`an adam alip bariwshi boladi. Eger birge boliwg`a urinap atirg`anlardi ko`rse trener o`zi olardin` birewin alip bariwshi qilip tayinlawi mu`mkin. Oyin juwmag`inda topar to`mendegidey bolip bo`liniwi mu`mkin 1-shi beslik 1-shi topar, 2-shi beslik 2-shi topar.

БАҲАЛАЎ.